

BRing the Dialogue – Green European Deal and the CAP — projekt finansowany w ramach programu IMCAP Unii Europejskiej. Treść niniejszej publikacji przedstawia wyłącznie poglądy jej autora i jedynie autor ponosi za nią odpowiedzialność. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności za wykorzystanie zawartych w niej informacji.

WSPÓLNA POLITYKA ROLNA: PRZYSZŁOŚĆ EUROPY

Joanna Perzyna

W 2022 roku Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej obchodzi 60. urodziny. Na przestrzeni ponad pół wieku zmieniały się stawiane przed nią wyzwania, a tym samym priorytety, którymi się kierowała. Dziś jednak, bardziej niż kiedykolwiek, od celów WPR zależy przyszłość wszystkich Europejczyków.

★ KRÓTKA HISTORIA

Wspólna Polityka Rolna została wymyślona na przełomie lat 50. i 60. XX wieku. Powstawała w czasach powojennego kryzysu i niepewności, kiedy najważniejsze było, by zapewnić obywatelom Europy bezpieczeństwo żywnościowe – fizyczny i ekonomiczny dostęp do odpowiedniej ilości i jakości żywności. Na WPR od początku przeznaczono znaczną część budżetu UE i cel ten został szybko osiągnięty. Już w drugiej połowie lat 70. Europa produkowała znacznie więcej żywności niż potrzebowała, a wsparcie dla mechanizmów rynkowych – subsydiowanie własnej produkcji i eksportu, cła chroniące przed importem – okazało się kosztowne i nieskuteczne: WPR była kosztowna (w 1984 roku stanowiła 75% budżetu UE), dochody rolników zaczęły spadać, a skupy interwencyjne prowadziły do powstawania gór masła i wołowiny, czy jezior mleka i wina.

Od lat 90. kolejne reformy WPR powodowały oddzielenie dotacji od produkcji – rolnicy zaczęli otrzymywać pieniądze za gospodarowanie na gruntach uprawnych i spełnianie norm dotyczących bezpieczeństwa żywności, środowiska oraz zdrowia i dobrostanu zwierząt. Oznaczało to rezygnację z dopłat do produkcji i koniec protekcjonizmu na globalnym rynku żywności – europejscy rolnicy mieli stać się konkurencyjni dzięki wsparciu dochodu, czyli dopłatom bezpośrednim do powierzchni gospodarstw. Subwencjonowane rolnictwo europejskie mogło cenowo konkurować z lokalnymi produktami rolnymi w krajach Globalnego Południa, ponadto system dopłat do powierzchni sprawił, że zaczęliśmy dotować coraz większą skalę produkcji – im większe gospodarstwo, tym produkcja, dzięki unijnym dopłatom, stawała się coraz bardziej opłacalna. Kolejna reforma, która ukształtowała WPR w latach 2014–20, położyła nacisk na konkurencyjność i innowacje. UE stała się światowym liderem w handlu produktami rolno-spożywczymi, a roczna wartość eksportu rośnie średnio o ponad 5%.

★ CO NAM TO DAŁO?

Choć statystyki dotyczące produkcji w wielu krajach, w tym w Polsce, mogą wyglądać imponująco – nasz kraj szczycił się w ostatnich latach np. wzrostem eksportu drobiu czy trzody chlewnej – inne dane powinny niepokoić. Intensyfikacja produkcji doprowadziła do kryzysu różnorodności biologicznej nazywanego szóstym wielkim wymieraniem. By docenić grozę sytuacji, należy dodać, że poprzednie nastąpiły dziesiątki i setki milionów lat temu np. w wyniku uderzenia planetoidy. Znikają też niewielkie (<10 ha), prowadzące zróżnicowaną produkcję gospodarstwa rodzinne. Tylko w ciągu 10 lat (2003–13) Europa straciła ich 4,2 mln. Ta zmiana jest widoczna w krajobrazie – znikają miedze, tereny podmokłe, krzaki i nieużytki, które były domem i azylem dla dzikich gatunków. Dziś 80% dotacji trafia zaledwie do 20% największych gospodarstw. Coraz więcej jest więc monokultur i związanych z nimi pestycydów i nawozów sztucznych, które niszczą gleby i generują zanieczyszczenia. Naukowcy uważają, że gleby uprawiane w ten sposób za kilkadziesiąt lat staną się całkiem niezdatne do prowadzenia produkcji rolnej. W dodatku 71% gruntów w UE jest przeznaczone nie do wytwarzania żywności, ale na produkcję zwierzęcą: przede wszystkim wytwarzanie pasz. Jednocześnie wiemy, że światowy system żywnościowy odpowiada nawet za 38% globalnych emisji, a w samej tylko Europie marnuje się ok. 30% wyprodukowanej żywności. Jeśli dodać do tego, że WPR to największy unijny budżet, na który każdy obywatel dorzuca co roku około 114 euro, zaczynamy mieć wyobrażenie całości problemu.

★ NOWE ŚWIATŁO W SPRAWIE

Możliwa jest inna perspektywa na ten złożony problem: Wspólna Polityka Rolna nie jest wyłącznie sprawą rolników i nie ogranicza się tylko do organizacji produkcji żywności. Podjęcie przez UE szeregu inicjatyw politycznych pod nazwą Europejskiego Zielonego Ładu ma doprowadzić Europę do neutralności klimatycznej w 2050 roku. Ale to nie jedyne zobowiązania: zgodnie z ogłoszonymi przez ONZ w 2015 roku celami zrównoważonego rozwoju (ang. *Sustainable Development Goals*) do 2030 roku problem głodu na świecie powinien zostać wyeliminowany. Bez gruntownej przebudowy systemu żywnościowego nie będzie to możliwe.

Zmiany są nieuniknione. Obszary wiejskie są kluczowym miejscem nie tylko z punktu widzenia rolników i produkcji żywności, ale z perspektywy całych społeczeństw – to tam zachodzą procesy niezbędne do podtrzymania życia na ziemi. Dla ich nazwania używamy ogólnego terminu „usługi ekosystemowe”. Wedle ogólnie przyjętej definicji to stany i procesy, przez które naturalne i będące w równowadze ekosystemy, wraz z będącymi ich częścią organizmami żywymi tworzą warunki dla ludzkich procesów życiowych i podtrzymują je. To przede wszystkim funkcje związane z produkcją (żywności, energii), ale także regulacją (cykli hydrologicznych i biochemicznych), oczyszczania (wody i powietrza), budową gleb, czy tradycyjnie rozumiane funkcje związane z kulturą, wypoczynkiem i przyrodą. To funkcje, których potrzebują wszyscy Europejczycy.

W obecnej perspektywie finansowej Unia Europejska (2021–27) powzięła zobowiązanie przeznaczenia 30% budżetu na działania nastawione na ochronę klimatu. **Czas, by priorytetem WPR stała się ochrona zasobów (gleby, wody, energii, różnorodności biologicznej), ekosystemów i zrównoważonych i różnorodnych, małych i średnich gospodarstw rodzinnych. Tylko to zapewni trwałość możliwości produkcyjnych, żywnościową suwerenność i bezpieczeństwo oraz stanie się początkiem transformacji systemu żywnościowego na świecie.**

Polski Klub Ekologiczny

ul. Ziemowita 1 / IIIp.

44-100 Gliwice

tel. +48 31 85 91

e-mail: biuro@pkegliwice.pl

www.pkegliwice.pl